

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی پاییز ۱۳۸۰

به کوشش کیسو فغفوری

در فطرت الهی انسان دارد و متأسفانه، با گذشت زمان و افزایش سن، تحت تأثیر گرایش‌ها و کشش‌های محیطی، بر آن سرپوش گذاشته می‌شود. کودکان واجد قوه تشخیص و ادراکی هستند که غریزی است و ریشه در روح دارد. به زبان ساده، کودک می‌تواند به راحتی، خوب را از بد تشخیص و در برابر آن واکنش نشان دهد. افزون بر این، کودک ناخودآگاهانه در برابر ناهنجاری‌ها موضع می‌گیرد و واکنش نشان می‌دهد؛ هر چند که واکنش او پنهانی و درونی باشد. این هم نکته بسیار با اهمیتی است. بدیهی است از یک سو دنیای درونی کودکان، عمیق‌تر و پیچیده‌تر از رفتارهای ظاهری است و از سوی دیگر، کمتر نویسنده‌ای به این دنیای عجیب و متنوع نفوذ کرده است.

سالیانچر، در داستان‌های کوتاه نه گانه خود، این ویژگی بارز را با صراحت و دقتی منحصر به فرد، مورد استفاده قرار داده است.

✓ پیام کتابخانه / شماره اول / بهار ۱۳۸۰

نمایه‌های کتاب اطلاعاتی کودکان

نویسنده: پاولال، ماتیس

ترجمه: هیدر مختاری

مقاله

در این مقاله، گزارش نهایی انجمن نمایه‌سازان

از گذشته

✓ ادبیات داستانی / شماره ۵۳ / بهار ۱۳۸۰

سالیانچر، کودک و انعکاس آفتاب بر
تخته‌های بارانداز

نویسنده: شامان شکروی

نقد

دقت در داستان‌های نه گانه سالیانچر، نشان می‌دهد که محور قرار دادن کودک، به عنوان مشاهده‌گر و در عین حال داور رفتار و منش جامعه، اساس اندیشه هنری وی را تشکیل می‌دهد. سالیانچر در همه داستان‌های خود، دو قطب جامعه، دو دنیای اکثریت و اقلیت را با یکدیگر مقایسه می‌کند. اکثریت، انسان‌هایی کاملاً عادی هستند و اقلیت، انسان‌هایی الهی‌اند که به طریقی نمی‌توانند با دنیای عادی و مبتذل اکثریت کنار آیند. در این میان، کودک کانالی است که مشاهدات و استنتاج‌های حاصل از قیاس میان این دو دنیا - دنیای اکثریت و اقلیت - از طریق وی، به خواننده منتقل می‌شود.

نوع استفاده سالیانچر از کودکان، خاص او و منحصر به فرد است. در واقع، سالیانچر برخی ویژگی‌های کودکان را که کمتر نویسنده‌ای بدان توجه کرده، ملاک نقش آفرینی در داستان قرار داده است. وی در داستان‌های خود بر بعد الهی و سرشت آسمانی کودکان تکیه کرده است. خصایلی که ریشه

پژوهشگاه دانشگاه لیورپول جان مورس، درباره کودکان و نمایه‌های خلاصه شده و توصیه‌هایی برای ایجاد و ارائه نمایه در کتاب‌های اطلاعاتی کودکان، آمده است.

سعی شده است که بررسی، صرفاً در مورد نمایه‌های کودکانی که در مرحله ۲ آموزش ملی (۳-۶ سال تحصیلی، یعنی سنین ۷-۱۱ سال) تحصیل می‌کنند، صورت گیرد. این مرحله، در آموزش کودکان مرحله مهمی است؛ چرا که در این مرحله، آنان به ثبات فکری و تمییز می‌رسند و به طور روزافزونی از وابستگی به بزرگ‌ترها در می‌آیند و عمیقاً به شناخت اشیا علاقه نشان می‌دهند.

نکات عمده حاصل از کار با کودکان

- بیشتر بچه‌ها بر چگونگی نمایه اشراف دارند و فرق آن را با فهرست مندرجات می‌دانند.

- به نظر می‌رسد بچه‌ها از سر عنوان‌های فرعی استفاده نمی‌کنند.

- اغلب فهم ارجاع‌های متقابل برای بچه‌ها دشوار است.

- برای بیشتر بچه‌ها، بعد از پیدا کردن اصطلاح نمایه، یافتن آن در صفحه مرجوع، وقت‌گیر است.

- بعضی از بچه‌ها، به ویژه کوچک‌ترها (حدود ۷-۸ ساله)، ابتدا از شماره صفحات موجود در نمایه سر در نمی‌آورند. بعضی‌ها وقتی صفحه ۷-۱۰ را در نمایه می‌دیدند، می‌پرسیدند ۷ خط تیره ۱۰، یعنی چه؟ به این دلیل، یکی از توصیه‌های مندرج در این گزارش، آن است که برای بیان ترتیب و تسلسل صفحات، خط تیره (-) حذف شود.

گزیده‌ای از نتایج

برنامه آموزش ملی، با گنجاندن برنامه آموزشی استفاده از نمایه در برنامه‌های آموزشی، در استفاده از نمایه کتاب‌ها توسط کودکان در مرحله ۲، نقش به‌سزایی داشته است. طرز استفاده از نمایه، در مدرسه به کودکان یاد داده می‌شود.

یکی از عواملی که استفاده از نمایه را برای بعضی کودکان مشکل می‌سازد، ارائه آن‌ها در انواع گوناگون است. نمایه بیشتر کتاب‌های کودکان، به صورت نامناسب طرح شده و اغلب دارای حروف ریز، بدون تقسیم‌بندی و سطور کم فاصله است.

بیشتر نمایه‌ها حاوی رشته‌های درازی از ارجاع به صفحات است. وقتی شناسه‌های چندگانه (مترادف) موجودند، ارجاع‌های متقابل، به کار برده می‌شوند. کودکان، اغلب این ارجاع‌ها را نمی‌فهمند.

✓ کتاب ماه (هنر) / اردیبهشت ۱۳۸۰

نقش افسانه‌ها در امتزاج دو فرهنگ

نویسنده: علیرضا حسن‌زاده

مقاله

هر دوره اعتقادی جدید، با قرائت و باز تفسیر آموزه‌ها و اصول اعتقادی کهن توأم است. این قرائت نو، تنها به اصول و ارزش‌هایی محدود نمی‌ماند که گروه مردم به آن معتقدند، بلکه هر دوره نو، قهرمانان جدید خود را نیز در ذهن و اندیشه توده می‌پرورد. افسانه‌های عامیانه نیز از این قاعده کلی مستثنی نیستند.

مروری بر افسانه‌های قومی جهان و از جمله افسانه‌های اقوام ایرانی، این قاعده را به نیکی منعکس می‌سازد. نگاهی ژرف‌کاوانه به افسانه‌های ایرانی، نشان می‌دهد که چگونه با تحول و تکامل اندیشه مردم و دگرگونی ساختار زندگی اجتماعی و اعتقادی آنان، قهرمان «توتیمیک»، از صورت یک روح محافظ، به صورت یک قهرمان فرهنگی - دینی تغییر چهره می‌دهد. این تحول، در افسانه‌های قومی ایران، به دو صورت ظاهری می‌شود: تحول در سیمای یاور - قهرمان و تغییر سیمای قهرمانان فرهنگی - دینی. کاهش یا افزایش عناصر قصه‌های عامیانه، از یک دوره اعتقادی به دوره‌ای نو، امری طبیعی و خاص همه افسانه‌های دنیاست. بخشی از این تغییر، در حضور قهرمان فرهنگی - دینی، به عنوان بنیان‌بخش صورت‌هایی از طبیعت، اقلیم بومی و فرهنگ ظهور می‌یابد.

شاید بتوان خویشکارهای گوناگون قهرمانان فرهنگی - دینی، در فرهنگ عامه مردم ایران (آیین و افسانه) را به صورت زیر تقسیم کرد:

قهرمانان فرهنگی دینی

الف - حضرت محمد(ص)، امام علی(ع)، امام حسن و حسین(ع)، فاطمه(س)، امام رضا(ع) و امام زمان(عج).

بی هیچ شتابی، کامل‌تر و عمیق‌تر کرده است؟

اما در آغاز، نکته دیگری هم هست؛ نکته‌ای که به صراحت اعلام نمی‌شود، اما آن قدر واضح است که خواننده‌ای که در لحظه اول متوجه آن نشود، بی‌توجهی‌اش را دیرتر، فقط پای حواس‌پرتی خود خواهد گذاشت. از پدر و مادر هری، فقط یکی، یعنی پدرش جادوگر است.

در همان ابتدای جلد اول، دامبل دور (مدیر افسانه‌ای مدرسه جادوگری هاگوارتز که می‌داند نابودی ولدمورت، موقتی است و «نابود» به سادگی توان دگرپرسی به «بود» را دارد - و راستی مگر جز این است ذات ساحری؟) سرپرستی هری را به خاله‌اش می‌سپارد و شوهرخاله‌اش. حال آن که هنوز حتی یک روز از نابودی ولدمورت نگذشته و دست کم این که هنوز سیریوس بی‌گناه را (که پدر خوانده هری است و قاعدتاً باید سرپرستی او را بر عهده گیرد)، به جرم قتل ورم‌تیل، برای دوازده سال راهی زندان آزکابان نکرده‌اند. در جلد سوم، سیریوس، حق پدرخواندگی و قیمومیت خود را باز می‌یابد و در نامه‌ای خطاب به مدرسه، به هری اجازه می‌دهد در کلاس چهارم کاری بکند که شوهرخاله اجازه نداده بود.

دامبلدور نیز مجوز او را می‌پذیرد و این، یعنی که از دید دامبلدور، پدر خوانده واقعی هری، کسی جز سیریوس نیست. پس چرا هری را در یک سالگی، به جای سیریوس، به خانواده خاله‌اش می‌سپارد؟ برای رسیدن به نخستین پاسخ، باید تا چهارده سالگی هری صبر کرد و تا پایان جلد چهارم را خواند و از زبان دامبلدور شنید که تنها پادجادوی کارآمد برای محافظت از هری، در برابر بازگشت اجتناب‌ناپذیر ولدمورت، سپردن او به «مشنگ‌ها» (غیرجادوگرها) بود؛ بازگشتی که - نکته‌ای بسیار شگفت‌انگیزتر - تا رسیدن هری به یازده سالگی و ورودش به مدرسه هاگوارتز، هیچ اثری از آثار آن نیست.

✓ کتاب هفته / شماره ۱۲ / ۱۰ شهریور ۱۳۸۰

رویاها؛ خط و نقاشی

گزارش

این مطلب، گزارشی از گفت‌وگو با کارشناسان،

ب - امامزادگانی چون سیدجلال‌الدین شرف، محمد حقیقه و شاهزاده ابراهیم.

ج - حضرت خضر و حضرت سلیمان.

مهم‌ترین گروه قهرمانان فرهنگی - دینی، همان طور که گفته شد، شامل امام علی(ع)، حضرت محمد(ص)، حضرت فاطمه‌زهرا(س)، امام حسن و حسین(ع) است. بدیهی است که اعتقاد مردم به شخصیت‌های والای اسلامی، به شکل‌گیری فرآیند «جان‌شینی» در ساختار قصه‌های عامیانه، انجامیده است.

بی‌شک، هر دوره اجتماعی - اعتقادی قهرمانان خاص خود را دارد. قهرمان فرهنگی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در واقع، نه تنها اجتماعات ساده، نمودهای بزرگ اجتماعی خود را با وجود قهرمان فرهنگی تبیین می‌کنند، بلکه اجتماعات پیچیده نیز چنین قهرمانانی دارند. در واقع، قهرمانان فرهنگی دینی، نماد تحول اعتقادی مردم و گذر آنان از اعتقاد به موجودات جادویی است.

✓ سبک نو / شماره اول / تابستان ۸۰

سحر ساحری یا بلوغ و قساوت در

ماجراهای هری پاتر

نویسنده: مدیا ماشیکر

نقد

این نوشته، نه تحلیلی از ماجراهای پاتر و نه حتی تلاش برای شناساندن این گونه داستان‌پردازی است، بلکه فقط چند نکته کوچک درباره ترفندهای داستان‌پردازی ج. ک. رولینگ است.

هری پاتر، نابودکننده لرد ولدمورت، بزرگ‌ترین جادوگر سیاه است. جادوگر اهریمن‌خو که نخست، پدر و سپس مادر او را کشته است. ولد مورت تیر جادوی مرگ را که به سوی هری برمی‌گرداند، تیر کمانه می‌کند و به طرف خودش برمی‌گردد و نابودش می‌کند. چرا و چطور این اتفاق می‌افتد؟ خود ولدمورت خواهد گفت: «بیک جادوی قدیمی که باید یاد می‌بود، اما حواسم به‌اش نبود» توضیحی نه چندان روشنگر، اما چه باک؟ مگر جز این است که اینک چهار جلد است که ج. ک. رولینگ، این توضیح را

درباره کتاب‌های آموزشی خط، طراحی و نقاشی کودکان است. اما ویژگی این نوع کتاب‌ها چیست؟ پاسخ ساده‌ای ندارد.

واقعیت این است که این نوع کتاب‌ها هنوز هم مرز مشخصی با کتاب‌های آموزشی بزرگسالان ندارند. خطوط و طرح‌ها با دنیای کودکانه منطبق نیست و تعاریف کودکانه از دنیای خط، در این نوع کتاب‌ها در نظر گرفته نمی‌شود.

در این هنگام است که پای کتاب‌هایی که به شکل الگو و مدل نقاشی، طرح‌های خام و نپخته‌ای را به بچه‌ها ارائه می‌دهند تا شبیه آن نقاشی و طراحی کنند، در بازار کتاب باز شده است. این در حالی است که کارشناسان و روان‌شناسان کودک، مربیان و والدین را از چنین کتاب‌هایی برحذر داشته‌اند.

خسرو آقایی، از بخش آفرینش‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان می‌گوید: تصور بسیاری از افراد در حیطه آموزش و نقاشی کودکان این است که مخاطبان آن‌ها، به دلیل کم سن و سال بودن، فاقد پیچیدگی‌های روانی هستند و ذهن آن‌ها از لحاظ زیباشناختی رشد نیافته است.

وی در بخش دیگر صحبت‌هایش، به اهمیت رنگ در کار آموزش نقاشی برای کودکان، از لحاظ روان‌شناختی اشاره می‌کند. جلیل رسولی، استاد خط و نقاشی، می‌افزاید: گاهی دیده‌ام شخصی که کتاب آموزش خط چاپ و منتشر کرده، خط خودش دچار مشکل فنی است؛ یعنی هنوز خطش به درجه تعلیم دادن نرسیده است.

گاهی مرز میان کودک و بزرگسال، در این کتاب‌ها شکسته می‌شود و خود آموزش‌دهندگان و معلمان نقاشی، کتاب‌های بزرگسالان را برای استفاده کودکان توصیه می‌کنند. دلیل این امر به گفته محمدصادق سراج، مسئول انتشارات رهام، کمبود کتاب مناسب برای کودکان زیر ده سال است.

تصاویر، خطوط و رنگ‌ها، در ذهن بچه‌ها در قالب‌های جدیدی قرار می‌گیرند و گاهی در چارچوب قواعد ذهن بزرگ‌ترها نمی‌گنجند. آن‌ها همیشه تصاویر را با رویاها و خیال کودکانه خود می‌آمیزند و تصویری کاملاً متفاوت ارائه می‌دهند؛ تصویری که بیش از آن که در چارچوب‌های عینی بگنجد، ابعاد

روحي و رواني به خود مي‌گيرد.

نسرین خسروی، تصویرگر کتاب‌های کودکان و مربی نقاشی بچه‌ها، این نوع کتاب‌ها را دخل و تصرف در ذهن و خیال بچه‌ها می‌داند. او می‌گوید: بچه‌ها باید خودشان نقاشی بیافرینند و خودشان آن را رنگ‌آمیزی کنند؛ چرا که آن‌ها معمولاً به تخیلات خود رجوع می‌کنند.

وی می‌افزاید: بچه‌ها باید اول نسبت به دنیای اطراف خود شناخت پیدا کنند و این شناخت، چیزی نیست که در کتاب آموزشی بتوان به آن‌ها داد. با این نوع کتاب‌ها می‌توانیم طرز خوب دیدن را به آن‌ها آموزش دهیم.

✓ جمهوری اسلامی / شماره ۱۳۹۶

آیسنده کتاب‌های کودکان از دیدگاه کارشناسان

مقاله

سرعت شگفت‌آور رایانه در پردازش اطلاعات، موجب شده که برخی از افراد اهمیت و مفید بودن کتاب و رایانه را در یک حد تصور کنند و حتی معتقد باشند که کتاب‌ها جای خود را به زودی، به بانگ‌های اطلاعاتی خواهند داد.

کارشناسان معتقدند که آینده کتاب کودکان، ارتباط مستقیم با عادت کتابخوانی در آنان دارد. آنان «علاقه کودکان به خواندن کتاب»، دسترسی کودکان به انواع کتب مورد علاقه و «زمان مطالعه» را از بدیهی‌ترین بنیان‌های کتابخوانی در کودکان ذکر می‌کنند.

به گفته یکی از کارشناسان علوم تربیتی، «ما در قرن انفجار اطلاعات به سر می‌بریم. این دستاوردها محصول پیشرفت شتابان فن‌آوری اطلاعاتی است و این فن‌آوری نوین، به تولید و اشاعه اطلاعات تازه، با سرعت نور منجر شده است.»

در کشورهای توسعه نیافته و حتی کشورهای در حال توسعه مانند ایران، فرهنگ استفاده از رایانه، به اندازه‌ای که کشورهای توسعه یافته را تحت نفوذ خود قرار داده است، رواج ندارد. با وجود این، یورش رسانه‌های شنیداری و دیداری مانند تلویزیون،

ویدیو و سی‌دی‌های تصویری، بسیار مشهود است. دکتر مهری پریخ، در پاسخ به این سؤال که آیا آینده انتشار کتب کودکان تاریک است، گفت: مسایلی چون حمایت از تولید کنندگان، روند اقتصادی کشور، مسایل اجتماعی جامعه و مسایل فرهنگی و فناوری در این امر دخیلند.

وی که از سال ۱۳۶۵، مدرس درس «مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان» است، افزود: از دیدگاه اقتصادی باید برای کتب کودک و نوجوان که یارای مقابله با کتب سطح تجاری را ندارند، یارانه اختصاص داد.

دکتر اسدالله آزاد، عضو شورای کتاب کودک نیز آینده انتشار کتاب کودک و نوجوان در کشور را وابسته به نظام آموزشی دانست و میزان توفیق آن را در نهادهای نظام آموزشی چند بعدی و مبتنی بر مطالعه گسترده منابع، برای کسب آگاهی دانست.

دکتر آزاد، از منظر موافقان تلویزیون، گفت که اگر استفاده از تلویزیون، متناسب با سن کودک و طرز اندیشه کودکان باشد، مشکل پیدا نخواهد شد و تلویزیون، نه تنها باعث محدود شدن قوه تخیل کودک نمی‌شود، بلکه امکان دسترسی به مطالبی را که برای وی امکان‌پذیر نیست هم می‌سازد. وی در پایان افزود: تحقیقات نشان داده است که کودکان تماشاگر تلویزیون، اطلاعات عمومی وسیع‌تری نسبت به دیگر کودکان دارند و از گنجینه واژگان وسیع‌تری بهره می‌برند.

✓ انتقاپ / شماره ۱۶/۷۱۶ مهر ۱۳۸۰

کودکان زیر سه سال و کتاب‌هایی که وجود ندارند

نویسنده: محسن فرجی

گفت‌وگو

در این گفت‌وگو که با فریبا کلهر انجام شده، در مورد مسایل گوناگون و از جمله کتاب‌های مناسب کودکان زیر سه سال در آلمان، صحبت شده است. وی در مورد تهیه این نوع کتاب‌ها در ایران که تقریباً از شکل معمول کتاب خارج شده و به شکل

اسباب‌بازی است، می‌گوید: این کتاب‌ها که به شکل «اسباب‌بازی - کتاب» است و مخصوص کودکان زیر سه سال هم نیست، مخالفان و موافقان دارد. عده‌ای معتقدند که اصلاً این کتاب‌ها ضرورت ندارد. عده‌ای هم می‌گویند که این‌ها مقدمات آشنایی بچه‌ها با کتاب و متن است. من بعد از برگشتنم به ایران، در این فکر بودم که حالا مطالعاتم را چه کنم؟ بعد هم متوجه شدم که کتاب خیلی گران درمی‌آید. با این کاغذهای معمولی نمی‌شود برای بچه‌ها کتاب تهیه کرد. به این سبب که در عرض یک روز از بین می‌رود. این کتاب‌ها باید با مقوای مخصوص و صحافی دستی تولید شود. صحافی دستی هم یعنی این‌که صرف زمان زیاد و در نتیجه آن، قیمت خیلی بالا می‌رود. این مقوله باید جدی گرفته شود؛ به لحاظ این که مسایلی که پشت کتاب‌های کودکان زیر سه سال هست، خیلی عمیق است. یعنی با این کارکردهایی که دارد، خیلی نیازمند حمایت‌های دولت و وزارت ارشاد است. جلب کردن کمک ارشاد، به همین سادگی‌ها هم نیست. ولی با همین امکاناتی که هست، من به این جا رسیده‌ام که شاید ما باید تخفیف بدهیم. یعنی نگوییم چون ژاپنی‌ها دارند با این مشخصات کتاب چاپ می‌کنند، ما هم باید صددرصد همان طور کتاب چاپ کنیم.

وی در بخش دیگری از صحبت‌هایش، با اشاره به تحقیقاتی که در این زمینه انجام داده است، تناسب کتاب‌ها را با فضای زندگی کودکان ایرانی، یکی از اصول اولیه کار دانست و به این موضوع اشاره کرد که در ایران و برای چاپ این نوع کتاب‌ها، تبلیغی نشده است.

فریبا کلهر، درباره نوار و کتاب قصه گفت: نوار - کتاب هم مخالفان و موافقان خودش را دارد. کسانی که مخالفند، می‌گویند کتاب، یعنی همین چیزی که ما می‌بینیم، حال اگر بخواهیم از وسیله دیگری استفاده کنیم که کتاب را جذاب بکند، این به روند مطالعه لطمه می‌زند؛ یعنی یک جور تنبل کردن کودک. از طرف دیگر، موافقان می‌گویند که گام‌های اولیه باید به هر شکلی که ممکن است، برداشته شود تا کودک را به سمت کتاب ببرد. من فکر می‌کنم در ایران، حتی اگر به آن جنبه خوبش هم نگاه کنیم و نگویم کارهایی

تجاری است، این مشکل را داریم که نباید کودک را در این مرحله نگاه داریم. یعنی اگر به او یک نوار - کتاب می‌دهیم، یک کتاب تنها هم به او بدهیم.

وی با اشاره به نیاز تغییر اساسی در تصویر و تصور ما از کتاب خوانی، افزود: مثلاً در این جا خیلی از خانواده‌ها کتاب را قبل از خواب برای بچه‌های‌شان می‌خوانند. ولی من در آن جا چنین چیزی ندیدم. یعنی آن‌ها چندان موافق این قضیه نبودند و اعتقاد داشتند که کتاب باید به متن زندگی بیاید. وقتی ما کتاب را قبل از خواب می‌خوانیم، از آن به عنوان یک مسکن و خواب‌آور استفاده می‌کنیم.

وی در قسمت دیگری از صحبت‌هایش گفت: مشکل ما نهاد و سازمان نیست. مشکل ما فرد است. ما فکر می‌کنیم که کس دیگری دارد جا را می‌گیرد. این تفکر هم ناشی از این است که هیچ کس سر جایش نیست. ما باید خودمان و جایگاه‌مان را بشناسیم. وقتی این تفکر کنار برود، مشکلات هم حل می‌شود. تعداد نویسندگان خیلی زیاد است، ولی روحیه هنرمندانه خیلی کم است.

✓ هدای عدالت / شماره ۲۲ و ۱۶/۲۲ و ۱۷ مهرماه ۱۳۸۰
آفرینندگان فرهنگنامه کودکان و نوجوانان؛
معجزه‌گران بی‌توقع

نویسنده: اشرف باقری

گزارش

این گزارشی است درباره تالیف فرهنگنامه کودکان و نوجوانان:

همه چیز از سال ۱۳۷۲ شروع شد؛ زمانی که تعدادی از فرهیختگان در شورای کتاب کودک که نزدیک ۴۰ سال است به کار تهیه و تدوین کتاب کودک می‌پردازند، فقدان کتاب مرجعی، خاص کودکان و نوجوانان را حس کردند. از آن زمان تا کنون، دستداران فرهنگنامه، با حمایت از مؤلفین و اندیشمندان، آنان را در تالیف این فرهنگنامه همراهی کردند. تا کنون ۶ جلد از این فرهنگنامه در سایه شوق و تلاش دستداران آن به ثمر رسیده است و کودکان و نوجوانان کنجکاو می‌توانند با مراجعه به آن، برای پرسش‌های بی‌شمارشان، پاسخ‌هایی

مناسب پیدا کنند.

«فرهنگنامه کودکان و نوجوانان»، نسبت به دیگر کتاب‌های مرجعی که تا کنون انتشار یافته است، برتری‌ها و امتیازات ویژه‌ای دارد. کتاب‌های مرجع، عموماً ترجمه‌هایی از زبان‌های بیگانه هستند که توضیحات‌شان مختصر و ناکافی است و به فرهنگ بومی این سرزمین نیز کمتر توجه کرده‌اند. برخی از این کتاب‌ها نیز به منظور استفاده بزرگسالان و یا پژوهشگران فراهم آمده و از همین رو، دریافت معانی مطالب آن‌ها دانشی فراتر از دانش کودکان و نوجوانان می‌خواهد و از سویی، زبان آن‌ها، زبانی دشوار و سنگین است، لیکن در تالیف فرهنگنامه، از وجود بیش از ۸۰ مشاور کودک و نوجوان بهره گرفته شده تا این فرهنگنامه، با زبان فرهنگ کودک ایرانی مأنوس و عجین گردد.

موضوعات مقاله‌های گوناگون آن به گونه‌ای تدوین شده که تمامی زمینه‌های علمی، هنری، ادبی و تاریخی را در بر می‌گیرد و بسیاری از مقاله‌های آن، به ایران و فرهنگ ایران اختصاص یافته است.

اولین فرهنگنامه در سال ۱۳۷۱، در ۶۰۰ نسخه به لباس نشر آراسته شد و تا سال ۱۳۷۷ به چاپ چهارم رسید. این فرهنگنامه در سال ۱۳۷۷، برنده جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران شد و در سال ۱۳۷۹ نیز جایزه اول سازمان ترویج علم را به خود اختصاص داد.

«پروین فخارنیا»، مؤلف و عضو فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، درباره فرهنگنامه می‌گوید: «پیش از این، مجموعه تالیف شده‌ای به عنوان مرجع عمومی جوانان و نوجوانان نداشتیم و فقط چند مرجع تخصصی درباره جغرافیای ایران، فیزیک و... گردآوری شده بود. بنابراین، برای نیازهای پاسخ داده نشده بچه‌ها، به کتاب مرجع جامعی نیاز داشتیم که نبود. ضرورت تولید چنین مجموعه‌ای، شورای کتاب را واداشت تا تالیف این کتاب را بر عهده بگیرد و این طرح از سال ۵۷ به اجرا در آمد. شورا، ضمن ایجاد ارگانی، سال‌ها مطالعه و کار روی فرهنگنامه را آغاز کرد. با توجه به محدودۀ واژگان، حدود ۵۰۰۰ مدخل در نظر گرفته و در بیست و چند گروه مختلف دانش بشری سازمان‌بندی شد و تشکیلاتی به وجود

کتاب‌های درسی محدود است، برای ما زیاد عجیب نیست که فرهنگنامه جای خود را نیافته باشد. به محض آن که روش آموزشی از حالت «کتاب درسی محور» به سمت «دانش محوری» بیاید، آن وقت فرهنگنامه مرجعی خواهد شد که مدارس نمی‌توانند آن را نداشته باشند و به صورت یک مآخذ ضروری در می‌آید.»

«میرهادی» می‌گوید: «من نمی‌توانم بگویم ما اشتباه نمی‌کنیم، ولی معتقدم حق نداریم اشتباه بکنیم و این اعتقاد باعث می‌شود به منابع و مراجع گوناگون مراجعه کنیم.» وی افزود: «در ۲۵ رشته، دانش بشری، اطلاعات در اختیار بچه‌ها قرار می‌دهیم هیچ رشته‌ای را حذف نکرده‌ایم، ولی نصف بیشتر آن به ایران اختصاص دارد. در جلد چهارم، از واژه انقلاب به انقلاب صنعتی و از انقلاب صنعتی به انقلاب مشروطه می‌رسیم و به همین ترتیب، این جلد ناخواسته، به موضوع انقلاب تخصصی یافته است. جلد سوم، متعلق به موضوع جغرافیاست. جلد دوم، موضوع ادبیات را در خود دارد و جلد پنجم ابزار تحقیق بچه‌هاست.»

در تهیه این فرهنگنامه، ساده‌نویسی برخی مقاله‌ها را نیز گروهی برعهده گرفته و مقاله‌ها را به صورتی در آورده‌اند که برای این گروه سنی قابل درک و دریافت باشد. ویراستاران موضوعی، مقاله را پیش از آن که در اختیار شورای ویراستاران گذارده شود، از نظر محتوایی بررسی می‌کنند.»

مشاوران نوجوان ۱۰ تا ۱۶ ساله، برای آن که موضوع‌ها و زبان و بیان مقاله‌ها، دور از فهم و نیاز کودکان و نوجوانان نباشد، با فرهنگنامه همکاری دارند.

گزینش عنوان‌ها با توجه به آن چه در پیش‌گفتار کتاب آمده، بیش از دو سال به طول انجامیده است. در تمامی مراحل کار، معیار گزینش عنوان‌ها یک‌سان و عبارت بوده است از نیازهای کودکان و نوجوانان، دانش پایه و توانایی درک و فهم آن‌ها، ضرورت موضوع‌هایی که امروزه کودکان و نوجوانان ایران با آن سروکار دارند و جامع بودن مجموعه عنوان‌ها در هر یک از رشته‌های دانش انسانی.

آمد. ابتدا مدخل‌یابی آغاز شد. این کار از طریق مجموعه تخصصی بچه‌ها، آموزش و پرورش، نشریه‌های بچه‌ها، برنامه‌های تلویزیونی و واژگان روز مورد نیاز بچه‌ها صورت گرفت.

این دایرةالمعارف، تفاوتی اساسی با فرهنگنامه‌های ترجمه شده از زبان‌های خارجی دارد و این تفاوت، آن است که بیش از ۵۰ درصد واژگان انتخاب شده ایرانی، مربوط به ایران، اسلام و منطقه است. موضوع «شرق» نیز در این مجموعه مورد توجه قرار گرفته است.

یکی از اعضای فرهنگنامه کودکان و نوجوان می‌گوید: «اتفاق دیگری که در آموزش و پرورش افتاده و به فرهنگنامه اهمیت می‌بخشد، در نظر گرفتن «پروژه پژوهش»، به عنوان واحد درسی است که شیوه پژوهش را به بچه‌ها می‌آموزد. پس از تشکیل بخش پژوهش، در مدارس، تمایل آموزش و پرورش و مدیران برای در اختیار داشتن مجموعه فرهنگنامه بیشتر شد. به دنبال این نیاز، گروهی با عنوان «گروه ترویج فرهنگنامه» ایجاد شد تا پاسخگوی این نیاز باشد؛ به این صورت که وقتی مدارس درخواست می‌کردند، فقط فرهنگنامه فرستاده نمی‌شد و گروه ترویج نیز با آن می‌رفت و زوایای مختلف فرهنگنامه و کاربردهای گوناگون آن آموزش داده می‌شد. گروه ترویج، کار دیگری هم کرد و آن بیرون آوردن مدخل‌های مشترک از کتاب درسی و فرهنگنامه بود تا به صورت جزوهای در اختیار کسانی قرار بگیرد که به گروه ترویج دسترسی ندارند.»

«پروین فخارنیا» می‌افزاید: کارگاه «پژوهش و من نوجوان» دستاوردی است که در خدمت آموزش و پرورش است. جلد هفتم فرهنگنامه، متعلق به پژوهش است. این فرهنگنامه بیشتر برای دوره راهنمایی و دبیرستان مناسب است و مقاله‌های متفاوت برای استفاده‌های گوناگون دارد.

«توران میرهادی»، دبیر اجرایی سازمان فرهنگنامه که سال‌هاست به امر کتاب کودکان مشغول است، می‌گوید: «قبل از مرگ، تنها یک آرزو دارم و آن تکمیل فرهنگنامه است.»

«میرهادی»، درباره روش کار و فرهنگنامه در مدارس می‌گوید: «از آن جا که نظام آموزشی ما به

از سال ۱۳۵۹ بررسی کیفیت نوشتاری و زبان بیان مقاله‌ها آغاز شد. ویرایش مقاله‌های نمونه و نتیجه نظرخواهی‌های گوناگون، بهانه تألیف کتابی به نام «راهنمای نویسنده و ویراستار» شد. این کتاب به معرفی فرهنگنامه، هدف و ویژگی‌های آن، اصول ساده‌نویسی، شیوه خط فارسی و شیوه نقطه‌گذاری مطلوب شورای کتاب کودک پرداخت.

در فرهنگنامه ۶۰۰۰ صفحه‌ای کودکان و نوجوانان، حدود ۱۵۰۰ صفحه به عکس و نقاشی و طرح جغرافیایی و جدول و نمودارهای گوناگون اختصاص یافته است که در انتقال بهتر مفهوم به خواننده، نقش به‌سزایی دارد.

در پیش‌گفتار فرهنگنامه، راجع به سادگی استفاده از فرهنگنامه آمده است: «در هر مقاله، بند اول، آگاهی‌های لازم را به طور فشرده در اختیار خواننده می‌گذارد و بندهای بعدی مقاله، آگاهی‌ها را گسترده می‌کند؛ هر جا نام یا اصطلاحی تازه به کار برده می‌شود، عبارت یا جمله‌ای آن را معرفی یا مفهوم آن را روشن می‌سازد. در فرهنگنامه تا آن‌جا که ممکن بوده است، از به کار بردن فرمول‌های علمی و ریاضی، بیان نکته‌های پیچیده علمی و ضبط لاتینی بعضی از نام‌ها خودداری شده است. هم چنین، عنوان‌های اصلی مقاله‌ها به صورت الفبایی تنظیم شده است.»

پیش‌بینی دیگر فرهنگنامه، بهره‌گیری از پژوهش متخصصان ایرانی و جهانی است تا هر چند سال یک بار در مقاله‌های منتشر شده تجدیدنظر کنند و آخرین آگاهی‌ها را در اختیار خوانندگان فرهنگنامه بگذارند.

«سرین دخت عماد خراسانی»، عضو هیأت مدیره شورای کتاب کودک و شورای اجرایی فرهنگنامه، درباره کیفیت چاپ و قیمت می‌گوید: «از نظر کیفیت چاپ، فرهنگنامه به صورت چهار، پنج رنگ منتشر می‌شود. از سوی دیگر، باید در نظر داشت ۷۵ درصد اعضای این مجموعه، داوطلبانه به همکاری مشغولند و تقریباً کسی سود مادی نمی‌برد. فعالیتی که به همت شورای کتاب کودک در دست انجام است، حرکتی سترگ و ستودنی است.»

✓ همشهری / سال نهم / شماره ۲۵۲۹ / ۳۰ مهر ۱۳۸۰

۲ میلیون نشریه برای ۲۰ میلیون مخاطب
نگاهی به کارکرد مجلات کمک آموزشی رشد
در نظام آموزشی ایران

نویسنده: مهدی شهری

گزارش

نشریات کمک آموزشی وزارت آموزش و پرورش، در کنار فعالیت‌های آموزشی مدارس، توانسته است جایگاه خاصی در میان مخاطبان دانش‌آموز و معلمان به خود اختصاص دهد. این نشریات با تیراژ ۲ میلیونی خود در طول ماه، به نوعی خلأ کمبود کتاب‌ها و مطبوعات دانش‌افزایی را در نظام آموزشی پر کرده است.

اما با توجه به گستره توزیع و تنوع ۱۹ گانه آن در سطح مدارس کشور، آن چنان که باید، این گونه نشریات در سطح مطبوعات و رسانه‌ها مورد توجه قرار نگرفته است. دولتی بودن چنین نشریاتی، به خودی خود بر چسب انتشار پارانهای اجباری بودن توزیع و کم محتوایی آن را در بین مخاطبان غیرآموزشی دامن می‌زند. با این حال، این گونه نشریات به تنهایی بار کمک آموزشی برنامه‌های درسی دانش‌آموزان را در کنار عواملی چون کتاب، کلاس و معلم به دوش می‌کشند.

گفتنی است یکی از مسئولان آموزش و پرورش نیز پس از بازدید متوجه انتشار چنین نشریاتی شده است و بنابراین، انتظار نمی‌رود که افراد خارج از نظام آموزشی، اطلاع درستی از چنین مطبوعات خواندنی داشته باشد.

در سال ۶۱ مجلات رشد متولد شدند. رشد نوآموز، دانش‌آموز و نوجوان، به همت برخی از دست‌اندرکاران مطبوعات کودک و نوجوان آموزش و پرورش پا به عرصه وجود گذاشتند.

هم‌اینک ۸ نشریه عمومی رشد در قالب ماهنامه برای مخاطبان دانش‌آموزی و معلمان به طور دوره‌ای و ۱۱ نشریه تخصصی نیز وظیفه اطلاع‌رسانی و آموزش معلمان را عهده‌دار هستند. مجلات رشد به تنهایی جامعه ۱۸/۵ میلیونی

دانش آموزی و ۱/۵ میلیونی کارکنان آموزش را تحت پوشش قرار می‌دهند.

آقای حاجیان‌زاده، در مصاحبه‌ای با همشهری، با اشاره به اهمیت نشریات رشد گفت: «دفتر انتشارات کمک آموزشی عمدتاً مسئولیت تهیه و تولید خواندنی‌های آموزشی را بر عهده دارد که در فرآیند آموزشی در کنار کتاب‌های درسی می‌تواند از چند جهت برای دانش‌آموزان مؤثر باشد. از جمله:

- تسهیل مطالب آموزشی

- طرح اطلاعات آموزشی جدید

براساس این وظایف کلی، دفتر انتشارات کمک آموزشی، فعالیت‌های خود را در دو قالب مجلات رشد و کتاب‌های کمک آموزشی ارائه می‌دهد. نشریات رشد توانسته جایگاه محکمی را در بین کودکان و نوجوانان برای خود ایجاد کند. با این حال از منظر کارشناسی، می‌توان به آن‌ها انتقاداتی وارد کرد.

محمد رضایی، کارشناس آموزشی یکی از مناطق آموزش و پرورش تهران، با اشاره به عدم مشارکت مخاطبان در تولید آثار و چاپ آن در نشریات رشد می‌گوید: «ظاهراً در کنار این نشریات، مرکزی نیز به بررسی آثار قلمی مخاطبان می‌پردازد، اما متأسفانه بازخوردهای مخاطبان آن، چنان دیر در مجلات منعکس می‌شود که اغلب مخاطبان، تمایلی به ارسال آثار خود برای چاپ در مجلات رشد ندارند.»

مدیر کل دفتر انتشارات کمک آموزشی، با اشاره به تیراژ بالای این نشریه‌ها در جامعه آموزشی و عدم افکارسنجی مناسب در بین مخاطبان آن می‌گوید: «در سال تحصیلی جاری، برنامه‌ریزی مشخصی را برای نظرسنجی مخاطبان نشریات رشد طراحی کرده‌ایم که امیدواریم به زودی شاهد نتایج استخراجی آن باشیم. با این حال آن چه به شکل طبیعی، ارزشیابی نشریات رشد را برای ما روشن می‌کند، درخواست مخاطبان است. تیراژ واقعی ما براساس درخواست واقعی مخاطبان تنظیم می‌شود. معمولاً در طول ماه ۲ میلیون نسخه نشریه رشد منتشر می‌کنیم که همان درخواست واقعی

مخاطبان است.»

وی در ادامه می‌افزاید: «این مجلات با رویکرد آموزشی منتشر می‌شوند. لذا انتظار نمی‌رود که در عرصه‌های خبری نیز وارد شوند. بنابراین، روند آماده‌سازی آن دو ماه زودتر از موعود صورت می‌گیرد.»

امروزه تهیه و تولید کتاب‌های درسی، چنان مسئولان پژوهشی نظام آموزشی را به خود مشغول ساخته که فکر کردن و پرداختن به شیوه‌های نوین دانش‌افزایی و رسانه‌های کمک آموزشی برای جامعه آموزشی را کم رنگ کرده است. روند طراحی و برنامه‌ریزی کتاب‌های جدید درسی، آماده‌سازی تولید آن‌ها و بالاخره چاپ و توزیع، زمان زیادی را به خود اختصاص می‌دهد. بنابراین، هیچ وقتی برای تفکر در خصوص فناوری‌های جدید برای برنامه‌ریزان نمی‌گذارد. با این حال، طرح جدید توقف اصلاح و تغییر کتاب‌های درسی، می‌تواند زمینه برای اندیشیدن در باب راهکارهای جدید تولید و عرضه مجلات کمک آموزشی را برای کارشناسان فراهم کند.

در ادامه گزارش، محمد علیزاده، معاون آموزشی یکی از مدارس مقطع راهنمایی شهر تهران، با اشاره به به‌روز نبودن مجلات رشد، از تغییر اندک در این نشریات سخن گفت و حسن میرزاپور، مدیر یکی از مدارس تهران، از این که نشریات باید از طرف والدین و معلمان به طور جدی دنبال شود، سخن رانده است.

✓ جهان کتاب / سال ششم / شماره یازدهم و دوازدهم / مهر ۱۳۸۰

هر کسی دو تاست اما...

نویسنده: معصومه علی‌اکبری

نقد کتاب: پرندة روح

نویسنده کتاب: میکال اسنانیت

مترجم کتاب: اکرم حسن

نقد

در نگاه اول، تصویر ساده پرنده سفید، روی زمینه آبی جلد، با عنوان کتاب، یعنی پرنده روح، متناقض به نظر می‌رسد. تصویر کودکی که

عنوان بزرگسالانه و حتی ذهن را به سوی معنایی عمیق و ژرف، در ساحت وجود می‌کشاند.

کتاب را که باز می‌کنی، قبل از این که به سراغ شناسنامه کتاب بروی، تشخیص ناشر توجهت را جلب می‌کند: «کتابی برای کودکان، نوجوانان و بزرگسالان».

این چه مفهومی است که با زبان و شیوه‌ای خاص بیان می‌شود و در عین حال، همه گروه‌های سنی می‌توانند آن را بخوانند و بفهمند و لذت ببرند؟ پرنده روح، کتابی بسیار کم حجم است که با جملات بسیار کوتاه و ساده و همراه با تصویر خطی و ساده‌ای از یک پرنده سفید که در هر صفحه به حالتی در می‌آید، ژرفترین مسئله انسان را که بیگانگی و یا آشنایی با خود است، برای کودکان شرح می‌دهد. این شرح را نمی‌توان در یک فرم و ساختار مشخص داستانی، روایی و یا شعرواره گنجانده. گویی نویسنده، اصلاً دغدغه فرم را ندارد. برایش مهم نیست که به چه سبک و قالب مورد قبول و رایج حرفش را بزند. مهم این است که حرفش را ساده بزند و همه فهم.

✓ جمهوری اسلامی / شماره ۲۲ / آبان ۱۳۸۰

زیبایی و مفهوم زیبایی در ادبیات کودکان

مقاله

ادبیات کودکان، به عنوان زیرمجموعه‌ای از خانواده هنر، درگیر مفهوم زیبایی است. واقعیت وجودی ادبیات کودکان از نقطه‌ای شروع می‌شود که این ارزش، در اثری پدیدار می‌شود. زیبایی، پیونددهنده تمام آثار هنری است. اشتراک یک پرده نقاشی، قطعه‌ای موسیقی با یک افسانه کودکان، زیبایی نهفته در آن‌هاست. هنر تلاشی است برای آفرینش زیبایی.

مؤلف ادبیات کودکان هم هنرمندی است که برای آفرینش زیبایی تلاش می‌کند. برای مؤلفی که در تلاش آفرینش ادبیات است و نیز منتقدی که برای کشف و دریافت ارزش‌های متن تلاش می‌کند، ضروری است که درک درستی از مقوله زیبایی و

ارزش‌های زیبا داشته باشد.

خلاقیت هنرمند، زیبایی را پدید می‌آورد. این خلاقیت در طی فرآیندی پیچیده، به خلق زیبایی در اثر هنری می‌انجامد.

برجسته‌ترین ویژگی زیبایی، تأثیرات خاصی است که بر احساس و عواطف مخاطب اثر هنری می‌گذارد. این تأثیرات ترکیبی از لذت، خوشی، اندوه و همدردی است که سرانجام، به استعلائی روحی مخاطب اثر هنری منجر می‌شود.

زیبایی هنری، متأثر از جغرافیای زیستی، سنت‌ها، آداب، پیشینه تاریخی، روحیه اجتماعی و به طور کلی فرهنگ جوامع شکل می‌گیرد. سلیقه زیبایی‌شناختی اقوام و ملت‌ها، تفاوت‌هایی دارد و همین تفاوت‌ها، سبک‌های ملی و قومی اثر هنری را می‌سازد. گرایش به بعضی از گونه‌های هنر در بین ملت‌ها دیده می‌شود. برای مثال، در ایران گرایش به شعر، بسیار بیشتر از هنرهای تجسمی بوده است.

اگر چه پشت این موضوع، عامل فرهنگی و مذهبی نهفته است؛ زیبایی هنری هم چنان متأثر از سیر و تحول تاریخ است. در هر دوره‌ای سبک و یا شیوه خاصی از آثار هنری پدید می‌آید که متفاوت با دوران پیش از خود است. به علت این که زیبایی، مدام باید خود را نو کند تا تأثیرگذار و احساس برانگیز باشد. زیبایی هنری، شدت و ضعف دارد. هر چه اثر هنری کامل‌تر و به کمال نزدیک‌تر باشد، زیبایی آن بیشتر است. هر چه اثر هنری از کمال هنری دورتر باشد، زیبایی آن کمتر است. ابداع و تازگی، از شرایط وجود زیبایی است. سبک‌های کهنه و آثار کلیشه‌ای که فاقد تازگی هستند، کم‌تر از زیبایی بهره‌مندند.

✓ کتاب هفته / شماره ۲۲ / پیاپی ۲۰۹ / آبان ۱۳۸۰

نشست فرهنگی انجمن نویسندگان کودک و نوجوان

گزارش

نشست فرهنگی انجمن نویسندگان کودک، در مهرماه، به معرفی کتاب تاریخ ادبیات کودکان ایران اختصاص داشت. در این جلسه، محمدهادی محمدی

در کتابخانه، ایران در مقام آخر قرار دارد.

طبق آمار یونسکو، در سال ۱۹۹۸، تعداد ۳۰ میلیون نفر، در ۱۰۰۲ کتابخانه در ایران عضو بودند. هم چنین، براساس آمار نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، خانه کتاب و مرکز اطلاع‌رسانی، در سال ۷۸، تعداد عناوین کتب منتشره در ایران، به مرز ۱۶ هزار عنوان در سال رسیده است. نقش خانواده و موقعیت اقتصادی اجتماعی آن در میزان مطالعه و گرایش به مطالعه بسیار مؤثر است. بدون شک، مؤثرترین عامل در ایجاد گرایش به مطالعه، خانواده است رفتارهای مادر، به عنوان نخستین الگو و سپس بقیه اعضا در اهمیت دادن به مطالعه و برنامه منظم و دقیق برای استفاده از کتاب و مطبوعات، می‌تواند در تقویت نگرش مثبت به کتاب مؤثر باشد.

✓ **مهمبری / سال نهم / شماره ۲۵۵۸ / ۲۰ / آبان ۱۳۸۰**

پژوهشی جامع

نگاهی به مجموعه دو جلدی تاریخ ادبیات

کودکان ایران

زهره قایینی - محمدهادی محمدی

نویسنده: اسانسه سلطانی آزاد

نقد

پیش از آن که دو جلد نخست از مجموعه کتاب‌های تاریخ ادبیات کودکان ایران منتشر شود، گاهی در مجامع فرهنگی، سخن از این می‌رفت که ادبیات کودکان، مقوله‌ای وارداتی است که مثل رمان و تئاتر و غیره، در دوران مشروطیت پا به این سرزمین گذاشت. تا این که سرانجام کتاب‌های تاریخ ادبیات کودکان منتشر شد.

پیش‌گفتاری که برای کتاب تهیه شده، در یک کلام، عالمانه و سنجیده است و نشان می‌دهد که نویسندگان برای کار خود، اصولی ویژه را تدوین کرده‌اند. راهبرد این پژوهش گسترده، بر پایه چند حقیقت تاریخی استوار است. نخست آن که ایران، تاریخی بسیار کهن دارد. دوم این که کشور ما با جمعیتی جوان، پیش از هر زمان، به بالا بردن کیفیت و گسترش ادبیات کودکان خود نیازمند است و حقیقت سوم، آشفتگی و نابه‌سامانی خود ادبیات

و زهره قایینی، مؤلفان این کتاب، به معرفی کتاب خود پرداختند.

خانم قایینی، در این نشست، با اشاره به این که با گذشت پنج ماه از انتشار کتاب، هنوز هیچ نقد و نامه‌ای درباره آن نخواندیم و از بازتاب‌های کتاب بی‌خبریم، اظهار داشت: چون نقد و بررسی کتاب مستلزم شناخت کافی از موضوع است، این مسئله طبیعی است. وی در پاسخ به عده‌ای که بخش عمده‌ای از کتاب را به موضوع ادبیات کودک نامربوط خواندند، مطالب این فصول را کم حجم و ضروری دانست.

آقای محمدی، از ضعف مطالعه و کم توجهی نویسندگان ادبیات کودک، نسبت به مسائل نظری انتقاد کرد و افزود: تاریخ ادبیات کودک نیاز به پژوهش و تألیف پیوسته دارد و ما خود به ضعف‌های کار واقفیم.

قایینی، بزرگ‌ترین مانع کار پژوهشی در ایران را مشکلات مالی دانست و از وضعیت پژوهش در ادارات دولتی انتقاد کرد. به گفته او، در بخش پژوهشی کانون، سال‌ها کار شده، اما با تغییر مدیریت، این کار متوقف و ناتمام مانده و تمام یافته‌ها به بایگانی سپرده شده است.

محمدی نیز تفکر حاکم بر جامعه را مبتنی بر روزمرگی دانست که در آن، کسی اهل پژوهش مسبنایی نیست. او پژوهش‌های ایران را دولتی، مقاطعه‌کارانه و ناکارآمد دانست.

✓ **ایران / شماره ۱۹۵۹ / ۱۶ / آبان ۱۳۸۰**

گرایش دانش‌آموزان به مطالعه اندک است

نویسنده: معصومه زمانی

گزارش

آمار مرکز مطالعات رسانه‌ای، وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نشان می‌دهد که ایران از حدود ۱۱۷۵ کتابخانه بر خوردار است که بیشترین درصد آن را کتابخانه‌های عمومی تشکیل می‌دهد که در مقایسه با کشورهای آفریقای جنوبی، مکزیک، کلمبیا، فرانسه، ایتالیا، فیجی، استرالیا و عراق، ایران مقام پنجم را داراست و از نظر افزایش سالانه کتاب

کودکان ایران است.

سرگرمی و آگاهی دادن کودکان و نوجوانان استفاده کنند و در یک کلام، هر جا که کاری برای کودکان باشد، این کتاب‌ها می‌تواند در بازسازی فرهنگ ایرانی بسیار کارساز باشد.

اما اکنون پژوهشگران این کتاب، دست به کار بزرگی زده‌اند. روش تاریخ‌نگاری مؤلفان، حرکت از کل به جزء است. آن‌ها تاریخ ادبیات کودکان را در فضایی خالی ندیده‌اند. تلاش کرده‌اند که ابتدا در بستر تاریخ عمومی، فرهنگ ایران و وضعیت کودک و آموزش و پرورش او در هر دوره، به تحلیل ادبیات کودکان بپردازند. این شیوه از کار، کتاب را بسیار خواندنی کرده است.

✓ اطلاعات / شماره ۲۲ / ۲۲۳۲۲ / آبان ۱۳۸۰

وضع کمی و کیفی کتابخانه‌های مدارس اعلام شد

گزارش

طبق گزارش نشریه آماری یونسکو، در سال ۱۳۷۶، شاخص کتاب کشورهای توسعه یافته، به ازای هر دانش‌آموز ۱۴ جلد و کشورهای در حال توسعه ۱۰ جلد و کشورهای جهان سوم، مانند کوبا ۷ جلد است و مولفه‌های دیگری چون فضا، تجهیزات، کتابدار متخصص و سرانه مطالعه نیز از وضع مطلوبی برخوردار است. ولی شرایط موجود در کشور ما به این شرح است:

۱- برای رسیدن به حداقل شاخص جهانی، یعنی ۷ جلد کتاب به ازای هر دانش‌آموز، باید علاوه بر کتاب‌های موجود، ۷۵ میلیون جلد کتاب متناسب با سن، جنس و نیاز دوره‌های مختلف تحصیلی، وارد مدارس شود که با احتساب میانگین قیمت هر کتاب هزار تومان، به اعتباری معادل ۷۵ میلیارد تومان نیاز است.

۲- نامناسب بودن بخشی از کتاب‌های موجود با سن، جنس، نیاز دوره‌های مختلف تحصیلی و فرسودگی کتاب‌هایی که موجب بی‌رغبتی دانش‌آموزان برای مراجعه به کتابخانه مدرسه می‌شود.

۳- متأسفانه ۷۹ درصد مدارس، به طور کلی فاقد کتابخانه هستند و در ۲۱ درصد مدارس نیز کتابخانه‌های کلاسی موجود، به دلیل نامناسب بودن، کمتر مورد استقبال واقع می‌شود. به عبارت دیگر، در حال حاضر، به ازای هر دانش‌آموز، چهار صدم متر فضای کتابخانه، آن هم با شرایط نامطلوب و غیراستاندارد وجود دارد.

۴- تجهیزات کتابخانه‌ای مانند قفسه، میز

بخش اول طرح، با ادبیات شفاهی کودکان آغاز می‌شود که از لایه‌های شروع می‌شود و به افسانه‌های عامیانه می‌رسد. تنوع لایه‌ها و ترانه‌ها و ترانه - مثل‌ها، به ویژه در کنار متن اصلی، هم خستگی را از خواندن تحلیل‌ها می‌گیرد و هم آگاهی می‌دهد.

بخش دوم کتاب اول، به تاریخ ادبیات کودکان در دوران بیاستان می‌پردازد. در این بخش، پس از گزارشی کوتاه از وضعیت عمومی، موضوع فرهنگ مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس سندهایی ارزنده از زندگی کودک، در دورترین ادوار تاریخی ایران ارایه و بررسی می‌شود. پس از آن به آموزش و پرورش کودک پرداخته می‌شود؛ موضوعی که می‌تواند به دست‌اندرکاران آموزش و پرورش کمک کند که در بستری عینی، کودک و آموزش و پرورش او را تجربه کنند. پس از آن، موضوع ادبیات کودکان مطرح می‌شود. افسانه‌های ملی و دینی، داستان‌های حماسی و اندرزهایی که ویژه خود کودکان بوده و حتی نام آن اندرز به کودکان است، نشان‌دهنده اهمیت پرورش کودک در آن هزاره‌های دور است.

جلد دوم کتاب، به تاریخ ادبیات کودکان پس از اسلام اختصاص دارد. بی‌شک این بخش از تاریخ، به سبب پراکندگی اسناد، از دشواری کار پژوهشگران نشان دارد. ظاهراً نویسندگان، این اثر را برای بزرگسالان از قبیل دانشجویان، آموزگاران و پژوهشگران نوشته‌اند، اما به راستی این اثر می‌تواند در تغییر نگرش کودکان به ادبیات خود، نقش مؤثری داشته باشد.

همچنین آموزگاران و مربیان می‌توانند به بهترین نحو از این مجموعه کتاب‌ها برای آشنایی و

مطالعه، میز کتابدار، صندلی، برگه‌دان، تجهیزات صوتی تصویری و رایانه و اسلاید، نقش مؤثری در جذابیت و کارآمدی کتابخانه و سهولت مراجعه به آن دارد.

۵- یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد رغبت، برای مراجعه دانش‌آموزان و کتابخانه و برقراری ارتباط بین معلم، دانش‌آموز و کتاب غیردرسی و کتابخانه، کتابدار متخصص و آشنا به علوم کتابداری و اهداف تربیتی و آموزشی است و با تلاش‌های انجام شده در دو سال گذشته، هم‌اکنون ۵ هزار و ۹۲ کتابدار در مدارس وجود دارد که غالباً مدرک تحصیلی آنان غیر مرتبط بوده و به دلایل گوناگون، فاقد انگیزه لازم برای انجام این نقش مهم است.

بر این اساس، به ازای هر ۲ هزار و ۵۷۷ مدرسه (۴ درصد مدارس) و یا هر ۳۷۰۰ دانش‌آموز، یک نفر کتابدار با شرایط مذکور وجود دارد.

✓ کتاب هفته / شماره ۳۱ / ۲۶ آبان ۱۳۸۰

ماجراهای پارک جنگلی

یک کتاب دو نگاه

نویسندگان نقد: شهرام اقبال‌زاده - سیده سمیه نعیمی

نقد کتاب: ماجراهای پارک جنگلی

نویسنده کتاب: نیک باترورث

مترجم کتاب: حسین ابراهیمی (الوند)

«نشر طرح و اجرای کتاب»، به تازگی، چهار قصه پیوسته را در چهار جلد، به قلم نویسنده و تصویرگر انگلیسی، نیک باترورث، با ترجمه حسین ابراهیمی (الوند)، به بازار نشر عرضه کرده است.

آن چه برای نگارنده جالب بود، مشابهت زیاد قصه اول آن با «مهمان ناخوانده» بود که پیشتر به قلم خانم فریده فرجامی خوانده بودم. شاید در نظر اول ترجمه چنین متنی به فارسی، نوعی مهمان ناخوانده به شمار آید که به ظاهر، چندان تفاوتی با روایت فارسی آن ندارد، اما توضیح مترجم درباره علت ترجمه این کتاب، گویاست.

«مجموعه چهار جلدی ماجراهای پارک جنگلی»، هر کدام قصه جداگانه‌ای است که به ترتیب در

زمستان، بهار، تابستان، و پاییز اتفاق می‌افتد. همزیستی «پرسی»، نگهبان پارک جنگلی با حیوانات پارک، محور اصلی قصه‌هاست. اما همان طور که اشاره شد، آن چه در این میان قابل توجه است، شباهت بیش از حد قصه اول این مجموعه، با قصه «مهمان‌های ناخوانده» است که مترجم را واداشت نام ایرانی قصه را جایگزین نام اصلی آن، یعنی «شب برفی» کند.

راستی چه رازی در بین است که قصه‌ای در ظاهر متفاوت و با باطنی یک سان، در دو نقطه جهان، نوشته می‌شود؟ آیا هسته اصلی قصه را آن‌ها از ما گرفته‌اند یا ما از آن‌ها؟ آیا قصه‌گویان و شنوندگان، از وجود این قصه در جای دیگری از این جهان پهنوار اطاع دارند یا داشته‌اند؟ این‌ها را نمی‌دانم، اما گمان کنم آن راز را بدانم. این راز جز کمک به دیگران، جز سهیم کردن آن‌ها در آن چه داریم، به ویژه به هنگام نیاز و ضرورت، چیز دیگری نیست. این همان راز جست‌وجوی آرامش، امنیت، دوستی و محبت است. پیداست که ترجمه قصه‌های یاد شده را نمی‌توان به عنوان یک پدیده نگریست. اما هر یک از قصه‌ها در جای خود، جاذبه‌هایی دارد که کودک را همراه با تصاویر رنگارنگ و زیبا، به کتابخوانی جلب می‌کند و آموزه‌های آن، در روند علاقه به کار گروهی «جامعه‌پذیر کردن» کودکان، مفید است. ترجمه کتاب، در مجموع بسیار روان و یک دست است، اما نکاتی را نیز می‌توان قابل بحث و تأمل شمرد و نه الزاماً نادرست.

✓ کتاب هفته / شماره ۳۳ / ۱۰ آذر ۱۳۸۰

جادوی هری پاتر هالیوود را طلسم می‌کند

مترجم: اسکندر جهانیانی

در حالی که هری پاتر و سنگ جادو، هم چنان رکورد فروش فیلم در جهان را یکی پس از دیگری می‌شکند، ناشران کتاب‌های کودک و نوجوان، دلالتان و واسطه‌ها و استودیوهای هالیوود در تلاشند تا یک داستان موفق نظیر هری پاتر را به چنگ آورند. فیلم هری پاتر و سنگ جادو که ماجراهای یک

پسر انگلیسی در مدرسه جادوگران را روایت می‌کند. در طی سه روز ۹۰/۲ میلیون دلار، تنها در آمریکا و کانادا فروش کرد و رکورد فعلی فیلم را با ۷۲/۱ میلیون دلار ک مستعلق به فیلم دنیای گم‌شده ژوراسیک پارک بود، پشت سر گذاشت.

سوزان کتز، رییس شرکت انتشاراتی هارپر کالینز می‌گوید: «استودیوهای فیلم‌سازی از سراسر جهان با ما تماس می‌گیرند. چون همه مایلند حقوق انحصاری مربوط به داستان‌های کودک و نوجوان ما را بخرند. من فکر می‌کنم جنب و جوش فراوانی در زمینه ادبیات کودک و نوجوان به راه افتد». براساس محاسبات کتز، استودیوهای فیلم‌سازی در جست‌وجوی خرید حقوق انحصاری ۲۵ تا ۳۰ درصد کتاب‌های کودکان انتشاراتی هارپر کالینز هستند. قبل از شیوع تب هری پاتر، چنین انگیزه‌ای در استودیوهای هالیوودی وجود نداشت.

دامون راس، مدیر بخش توسعه استودیوی فیلم‌سازی نیکول دئون می‌گوید: «ما ابتدا در سال ۱۹۹۳ تصمیم گرفتیم وارد این عرصه شویم. در آن زمان، تمایل زیادی برای ساختن فیلم براساس داستان‌های کودک و نوجوان وجود نداشت. بعد ناگهان سر و کله هری پاتر پیدا شد و همه مجذوب آن شدند. حالا رقابت در این عرصه، هم چون صنعت نشر برای بزرگسالان، بسیار داغ شده است.

اصطلاح Block buster یا بلوک خردکن، در صنعت سینما رواج دارد. این اصطلاح برای فیلم‌هایی به کار می‌رود که فروش آن‌ها سرسام‌آور و از صدها میلیون دلار بیشتر باشد. موفقیت چشمگیر هری پاتر، باعث شده تا این اصطلاح، به دنیای نشر نیز راه پیدا کند. حالا همه به دنبال کتاب‌های بلوک خردکن، در این ژانر داستانی هستند. هری پاتر، اثر جی. کی. رولینگ، نویسنده انگلیسی، قبل از تبدیل شدن به فیلم، در دنیای نشر نیز به عنوان یک پدیده استثنایی قد علم کرد.

برادران وارنر، حقوق قانونی مربوط به چهار داستان از مجموعه کتاب‌های هری پاتر را خریده‌اند و تصمیم دارند همه آن‌ها را بر پرده سینما زنده کنند. اندره براوان، یک واسطه کتاب کودک و نوجوان، معتقد است با این که پدیده هری پاتر تأثیر

چندانی در تعداد کتاب‌های کودک و نوجوانی که ناشران خریده‌اند نداشته است، ولی تأثیر فراوانی بر میزان حق تألیفی که ناشران حاضرند برای این نوع کتاب‌ها بپردازند، گذاشته است. معمولاً پیش‌پرداخت برای کتاب‌های کودک و نوجوان، بین ۴ تا ۱۰ هزار دلار بود، ولی در حال حاضر، میانگین پیش‌پرداخت برای این کتاب‌ها بین ۱۲ تا ۱۵ هزار دلار است. با این حال، در حالی که استودیوها، واسطه‌ها و ناشران به دنبال یک هری پاتر دیگر هستند، همه بر این باورند که این پدیده فرهنگی، به این زودی‌ها در صنعت نشر، بار دیگر خلق نخواهد شد. هری پاتر، قبل از این که به فیلم تبدیل شود، یک کتاب پرفروش در سطح بین‌المللی و یک نام شناخته شده بود. همه انتظار دارند موفقیت این اثر، همسنگ جنگ ستارگان و یا جادوگر شهر زمرد باشد.

استودیو میراماکس که از بزرگترین استودیوهای هالیوود است، اخیراً حقوق قانونی و نشر داستان «آرتمیس فاول» (Artemis fowl) را خریده است. این داستان که توسط نویسنده ایرلندی، ایوین کالفر، نوشته شده، در ایرلند پرفروش‌ترین کتاب کودک و نوجوان بوده است. برخی معتقدند این کتاب، ملغمه‌ای از جان سخت (Diehard) و داستان‌های جن و پری است و می‌تواند جا پای هری پاتر بگذارد. فروش کتاب آرتمیس فاول، رضایت‌بخش بود، اما موفقیت آن به هیچ وجه با هری پاتر قابل مقایسه نیست.

برنداباون، معاون بنگاه انتشاراتی سایمن‌اند شوستر می‌گوید: «فیلمسازان هالیوود معتقدند که هری پاتر را به این راحتی نمی‌توان تکرار، بازسازی یا بازنویسی کرد و هری پاتر، مغز آدم را منفجر می‌کند».

۷ روزنامه انتخاب / شماره ۲۸ / ۷۷۵ / آذر ۱۳۸۰

ساختمانی تازه برای ادبیات کودکان؛ فقط در کتاب‌سازی

سی قصه، مجموعه‌ای است از قصه‌های کودکان، اعم از ایرانی و خارجی که سه جلد آن با

نام‌های «قصه‌های شکوفه»، «قصه‌های باران» و «قصه‌های گل» منتشر شده است. هر کدام از کتاب‌ها شامل سی قصه است.

اقدام به جمع‌آوری و تولید این مجموعه که به نقل از پدیدآورندگانش هر ماه یک جلد به آن‌ها افزوده خواهد شد، در این عسرت کار و تلاش، مغتنم و ستودنی است.

شکل و شمایل کتاب‌ها به گونه‌ای است که در نگاه اول، شبیه کتاب‌های درسی مدرسه است. قطع آن‌ها وزیری است. در حالی که کتاب‌های کودکان، اغلب از فرم‌ها و قطع‌های رایج کتاب‌های بزرگسالان و کتب درسی پیروی نمی‌کند و به شکلی است که از دیگر کتب تمیز داده می‌شود. این کتاب‌ها بیش‌تر یا در قطع خشتی و رحلی - با حجم کم - چاپ می‌شوند و یا در قطع پاکتی و رقعی با صورت و ظاهری متفاوت.

حروف چینی معمولی و بدون جذابیت کتاب‌ها به جای حروف چینی با فاصله و درشت جمله‌های کوتاه، فاقد تصویر و نقاشی بودن کتاب‌ها، از نقیصه این کتاب‌هاست.

روایت «آتوسا صالحی»، از قصه «غمخورک و مرغابی» که به نظر می‌رسد تا اواخر داستان بازگویی همان قصه قدیمی باشد، با آشنانمایی، به پایان تراژیک و متفاوت منتهی می‌شود. گذشته از این که آیا طرح این نوع موضوعات مناسب حال بچه‌هاست یا نه، بعید به نظر می‌رسد که بچه‌ها به نکته معماگون و پیچیده پایانی پی ببرند.

بعضی قصه‌ها از ساختار قصه و داستانی پیروی نمی‌کنند. قصه کوتاه و ساده «حاکم و باغچه گل»، از پس کاری برآمده که «کلاغ و روباه» برنیامده است. گویی خواننده یا شنونده کودک، انتظار ندارد قصه به آن شکل کال - آن هم سیاه - بسته و رها شود. چرا که اغلب این نوع قصه‌ها دارای پایانی توجیه‌پذیر و شادند. از این منظر نیز که نکته‌ای در داستان باشد که به کودک منتقل شود، چیزی دست مخاطب را نمی‌گیرد. چرا که مخاطب این داستان تنها این را می‌فهمد که کلاغ، کم‌هوشی به خرج داده، ولی یاد نمی‌گیرد که چطور از فکر و مغزش استفاده کند؛ چرا که اتفاق مشابهی مبنی بر استفاده از فکر در داستان نیست.

از نقاط درخشان این سه جلد، قصه‌های «محمدرضا شمس» است. خصوصاً تک‌خال تغزلی و زیبایش «شیر آب و بشقاب چینی» که ویژگی‌های مثبت و عدیدهای دارد. پایان‌بندی‌های قوی و خوب این نویسنده، جالب است.

✓ ایران / شماره ۲۰۰۱ / آذر ۱۳۸۰

خط قرمز فانتزی و خیال

نویسنده: مصطفی رحماندوست

مقاله

با این که عمر قصه‌های کودکان طولانی نیست، اما تاریخ نقد و تطور ادبیات کودک ایران، شاهد و فراز و فرودهای بسیاری درباره موضوع «ارزش قصه‌های اخلاقی و آموزشی» بوده است.

دانشمندان تعلیم و تربیت جدید نیز با طرح تئوری آموزش و پرورش آزاد، به کمک طرفداران فانتزی و خیال آمدند.

این روند، فقط در ادبیات کودکان ایران روی نداده است. در تاریخ دگرگونی‌های ادبیات کودکان و نوجوانان تمامی اقوام و ملل، چنین بحث‌هایی را می‌توان دید. اخلاق‌گرایان که در مرحله نخست هجوم خیالی به قصه‌ها عقب‌نشینی کرده بودند، با پیدایش قصه‌های صدرصد جادویی و مبتنی بر فانتزی و خیال‌پردازی‌های بی‌قانون، فرصتی پیدا کردند تا بار دیگر بی‌ارزشی قانون و بی‌قانونی خیال و ارزشمندی تذکرات اخلاقی در قصه‌های واقع‌گرا را مطرح کنند.

حاصل ظهور مجدد اخلاق‌گرایی، در داستان‌های کودکان، توجه به قصه‌های کوتاه صدرصد اخلاقی و مذهبی شد. اخلاق‌گرایان راه خود را رفتند و به تولید آثاری با پیام‌های مستقیم پرداختند که در میان مردم معمولی هم کم مشتری نیست.

✓ جهان کتاب / سال ششم / شماره پانزدهم تا هجدهم / آذر ۱۳۸۰

جمع‌خوانی‌های کودکان و نوجوانان کتاب

«خلیج»

نقد

بررسی نظرها، برداشت‌ها و دیدگاه‌های کودکان

و نوجوانان از کتاب‌های ویژه خود برای نویسندگان، ناشران و پژوهشگران کتاب کودک، بسیار مفید است. آن چه می‌خوانید، نظر چند نوجوان درباره کتاب خلیج، نوشته رابرت وستال و ترجمه شاهده سعیدی است.

این کتاب، داستان پسر حساسی به نام فیگیس است که در یک خانواده معمولی انگلیسی زندگی می‌کند. او بی‌آن که خود بخواند، می‌تواند با شخصیت‌هایی ارتباط برقرار کند. فیگیس، هنگام جنگ خلیج فارس، هرازگاهی به طور ناخواسته، عربی صحبت می‌کند و مشخص می‌شود که او با لطیف، پسر نوجوان عراقی، ارتباط درونی یافته است. به مرور، تسلط شخصیت لطیف بر فیگیس بیشتر می‌شود؛ به گونه‌ای که این امر او را بیمار می‌کند. فیگیس را در یک بیمارستان بستری می‌کنند و دکتری مسلمان، به مشکل او پی می‌برد. پس از کشته شدن لطیف، فیگیس به هوش می‌آید و به یک باره، تمام ماجرا را از یاد می‌برد و حتی اخلاقیاتش تغییر می‌کند، نوع دوستی‌اش را از دست می‌دهد و فردی مانند پدرش می‌شود. اما تام، برادر او، از این ماجراها به تحولی درونی دست می‌یابد.

نظر اتوسا عابدی (یازده ساله)، درباره این کتاب چنین است:

به نظر من فیگیس، قدرت تله‌پاتی نداشته، بلکه لطیف این قدرت را داشته است. به این دلیل که فیگیس اعتراف می‌کند که من گرفتار شده‌ام و نمی‌توانم خود را آزاد کنم. پس ظاهراً فیگیس، خود هیچ قدرتی نداشته است. در این داستان، شخصیت مادر و دکتر، از شخصیت‌های خوب بود و حس یک رنگی فیگیس نیز با مردم جالب بود. این داستان، نه تنها هیجان‌انگیز، بلکه جذاب نیز بود.

تارا بقایی (یازده ساله) نیز می‌گوید: این کتاب خیلی جالب نبود و آن طور که گفته شده بود، هیجان نداشت. اگر با هیجان‌تر نوشته شده می‌شد، بهتر بود.

ستاره قانونی (دوازده ساله) نیز معتقد است: طرح روی جلد این کتاب، پر معنی و جالب است؛ پسری که نصف می‌شود، روحش جنگی و جسمش عادی با تخیل خارق‌العاده.

اما شهزاد قانونی (سیزده ساله) می‌گوید: این کتاب، یک کتاب مرموز است و من واقعاً نمی‌دانم که آیا چنین چیزی امکان دارد یا نه؟

✓ جهان کتاب / سال ششم / شماره پانزدهم تا هجدهم / آذر ۱۳۸۰

داستان‌های شبانه

نویسنده: علی‌الله سلیمی

این مطلب، نقدی است بر صداهای شب و ۵ قصه دیگر، نوشته مژگان شیخی.

صداهای شب و ۵ قصه دیگر، عنوان ششمین کتاب از مجموعه «قصه‌های کوچک برای بچه‌های کوچک» است. در این کتاب، شش داستان کوتاه برای کودکان گرد آمده است. مژگان شیخی، نویسنده داستان‌های کودکان و نوجوانان، در هر یک از شش داستان کتاب، به مفاهیمی کلی اشاره کرده است که کودکان مقطع سنی مخاطب این کتاب، با آن درگیر هستند.

نویسنده در هر شش داستان، به مسائلی می‌پردازد که ممکن است برای مدتی هر چند کوتاه، ذهن خلاق کودکان را اشغال کند. او پاسخ‌های لازم را در لایه‌لای داستان‌ها گنجانده است تا کودکان، با خواندن این داستان‌ها، به آسان‌ترین شکل به آن‌ها دست یابند.

✓ جهان کتاب / سال ششم / شماره پانزدهم تا هجدهم / آذر ۱۳۸۰

سرسشت مهار ناپذیر آزادی

نویسنده: معصومه علی‌اھری

این مطلب، نقد کتاب بخشنده، نوشته لوئیس لوری و با ترجمه کیوان عبیدی است. یوناس، پسری است که در آغاز دوازده سالگی، از سوی کمیته ارشدها انتخاب می‌شود تا دریافت‌کننده خاطرات باشد. این مقام، بالاترین شغل در «مجموعه» است. دریافت‌کننده، به تنهایی باید همه خاطرات انسان را از قرن‌های دور به دوش کشد تا در موقع لزوم، بتواند با استفاده از این خاطرات، مجموعه را از

انسان بگیرند، دیگر هیچ چیز با ارزش‌تری وجود ندارد که در قبال آن به آدمی بدهند.

✓ جهان کتاب / سال ششم / شماره پانزدهم تا هجدهم / آذر ۱۳۸۰
صدای نویسنده
 نویسنده: ماه‌منیر کهباسی

نقد

این مطلب، نقد کتاب صدای گم‌شده، نوشته مهرداد غفران‌زاده است.

صدای گم‌شده، ماجرای کسند و کاو و جست‌وجوی حامد، راوی نوجوانی است که با زبان ساده و روان، گروه همسن را مخاطب قرار می‌دهد و عدم حضور پدر را بهانه‌ای برای روایت می‌کند؛ روایتی که به آرامی در ذهن مخاطب می‌نشیند و بعد از خواندن آخرین صفحه کتاب، بی‌آن که او را به تفکر وا دارد، به سرعت از ذهن پاک می‌شود.

قصه، و آگویه‌های نوجوانی است که به قصد یافتن پدر مفقودالایش، راه اهواز و شلمچه را پیش می‌گیرد. راوی در طول داستان، با مخالفت اطرافیان روبه‌رو شده است و این مخالفت، حتی در شلمچه و در «معراج شهدا» هم ادامه دارد. انگار همه از پیش می‌دانند او هرگز گم‌شده‌اش را نمی‌یابد.

تعلیق مهم‌ترین و حساس‌ترین عنصر این داستان است و باعث شده تا شک و انتظار و گونه‌ای هیجان نه چندان دلچسب، در مخاطب نوجوان ایجاد شود. این دستاویز و این ریسمان پاره پاره انتظار، مخاطب را تا انتهای داستان می‌کشاند، ولی در پایان، بی‌هیچ سرانجامی رهایش می‌کند.

خطرات احتمالی حفظ کند. او نمی‌خواهد به تنهایی رنج و شادی این تجربه‌های به خاطره تبدیل شده را تحمل کند.

بنابراین، مقررات را زیر پا می‌گذارد و اولین تجاربتش را به کودکی چند ماهه منتقل می‌کند.

جامعه یک دست و همگون لوئیس لوری، در بخشنده، فاقد هویت ملی، تاریخی، انسانی و فردی است. تنها هویت این مجموعه (نه جامعه)، هویت تکنولوژی زده و محاسبه شده است.

از این سو، اعضای این مجموعه هویتی بسیار کاسته و نازل دارند، اما همین هویت نازل و احياناً مواردی ناشناخته و تجربه نشده، احتمال بروز خطراتی را ممکن می‌سازد. پس این سیستم باید به گونه‌ای با گذشته انسان، جهان، طبیعت و تاریخ ارتباط برقرار کند تا در مواقع لزوم، واکنش مناسب از خود بروز دهد.

نقد لوئیس لوری، به جامعه فرامردن صنعتی و همگون‌سازی مطلق جهانی، حداقل از دو جنبه حائز اهمیت است. اول آن که او در نقد این جامعه‌ای که در رفاه و آرامش مطلق است، از منظر سیاسی، به نفی این یا آن دموکراسی یا شبه دموکراسی و نظام‌های لیبرال نسبی‌پردازد. جنبه دوم نقد او، نگاه انسان‌گرایانه اوست. لوئیس لوری، هویت تقلیل یافته انسان را در چنین جامعه‌ای به نقد می‌کشد. این هویت، حاصل یک دیکتاتوری تکنولوژیک است. این دیکتاتوری حاصل مناسبات و کنش‌های منظم و دقیق ماشین است.

لوئیس لوری، با روایت بخشنده، گویی این کلام را تکرار می‌کند که وقتی آزادی و قدرت انتخاب را از

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان / شماره ۲۸ / ۲۰ مهر ۱۳۸۰

یادداشت

- کتاب کودک ایران در تریبون‌های فرهنگ

نویسنده: مهدی ججوانی

- پس شعور مخاطبان چه می‌شود؟

نویسنده: مسعود اسماعیلی

- بدترین داستان، داستانی است که با

نصیحت همراه باشد

نویسنده: کیثا کرمانی

گزارش

- کتاب‌های با زاری و نخبه‌گرا و عوام‌پسند

گزارش سیزدهمین نشست فرهنگی انجمن

نویسندگان کودک و نوجوان

- چهارمین مجمع عمومی انجمن نویسندگان

کودک و نوجوان برگزار شد

- نسرین خسروی، کاندیدای جایزه بین‌المللی

هانس کریستین آندرسن، گزارش سومین

نشست نقد آثار تصویری

- شخصیت‌پردازی در ادبیات داستانی

گزارش دهمین نشست نقد آثار ادبی

مقاله

- ادبیات کودک و دوران کودکی

نویسنده: کارین لسنیک

مترجم: علیرضا لبراهیم‌آبادی

- عملیات محیرالعقول نویسنده!

بررسی سه کتاب پلیسی کودک و نوجوان

نویسنده: نسرین وکیلی

- دنیای شاعر گفت و گوی آزاد است اما...

بررسی انتقادی نظریات محمود کیانوش در

باب شعر کودک

نویسندگان: حسین شیخ‌الاسلامی

- از حاشیه تا مرکز

تأثیر تغییر و تحولات اجتماعی و ادبی بر

ادبیات کودکان کشور کلمبیا

نویسنده: لوسیا یوررو

مترجم: شقایق قندهاری

- ایدئولوژی و روایت کارکرد زبان در ادبیات

کودک (۴)

نویسندگان: موری ناولز، کرستن مامجر

مترجم: شهرام اقبال‌زاده (رازآور)

نقد

- تجربه‌ای که به داستان در نیامد

نویسنده نقد: معصومه انصاریان

نقد کتاب: لبخند انار

نویسنده کتاب: هوشنگ مرادی کرمانی

- یک کتاب در گام پنااتونیک

نویسنده نقد: بزرگمهر شرف‌الدین نوری

نقد کتاب: موسیقی، دریچه‌ای به جهان

شگفت‌انگیز موسیقی

نویسنده کتاب: دکتر هوشمند ویژه

- دنیای فرانکلین

نویسنده نقد: زری نعیمی

نقد کتاب: مجموعه فرانکلین‌ها

۱- فرانکلین در تاریکی

۲- پتوی فرانکلین

۳- فرانکلین فوتبال بازی می‌کند

۴- فرانکلین در صحنه

۵- فرانکلین رئیس می‌شود

نویسندگان کتاب: هانت بورگنوس - پولات بورژوا

مترجمان کتاب: فرهر منجری - رویا سلیمی وند

- قصه همین دوروبرهاست یا دربند کوچه

بن‌بست

نویسنده نقد: حسین بکایی

نقد کتاب: کوچه باغی‌ها

نویسنده کتاب: عبدالمجید نجفی

- کلاه خالی یک شعبده باز

نویسنده نقد: رودابه حمزه‌ای

نقد کتاب: کلاغ‌های کاغذی

شاعر کتاب: محمدکاظم مزینانی

- صحنه‌گر دان کیست؟

نویسنده نقد: امیر بختیاریان

نقد کتاب: سردار تنها

نویسنده کتاب: مسلم ناصری

- جنس دوم

نویسنده نقد: شهره کاشدی

نقد کتاب: پاپرهنگی‌های تبارم

نویسنده کتاب: موره‌شین اللهیاری

- حدیث دردزایی تبار یا برهنه «موره‌شین»

نویسنده نقد: جمال‌الدین اکرمی

نقد کتاب: پاپرهنگی‌های تبارم

نویسنده کتاب: موره‌شین اللهیاری

- کسی یک دایناسور ارزون نمی‌خواد!؟

نویسنده نقد: هادی خورشامیان

نقد کتاب: مرا یک دایناسور درسته قورت

داده!

شاعر کتاب: ناصر کشاورز

- چیزی میان تألیف درسی و ترجمه علمی

نویسنده نقد: امید وهابی املشی

نقد کتاب: شیمی و فیزیک نفت و گاز

نویسنده کتاب: تقی رجبی

- پایین آمدم دوغ بود!

نویسنده نقد: روح‌الله مهدی‌پور عمرانی

نقد کتاب: قصه آقا موشه

نویسنده کتاب: علیرضا مرتضوی کرونی

- بررسی شخصیت‌های نارنیا

ترجمه: معیوبه نجف‌خانی

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان / شماره ۲۹ / آبان ۱۳۸۰

نویسنده: حسین نوروزی

- به یاد می‌آورم...

نویسنده: احمدرضا احمدی

- شیوه‌های رفاقت

نویسنده: مرتضی ممیز

- باید چیزی داشته باشی تا گمش کنی

نویسنده: جمال‌الدین کرمی

- پیرایش خیال از موهومات

نویسنده: امید وهابی املشی

گزارش

- براتیسلاوا، باغ سیب‌های طلایی

گزارش چهارمین نشست نقد آثار تصویری

حرف‌هایی درباره بی‌ینال تصویرگری در

براتیسلاوا / سال ۲۰۰۱

- بچه‌ها را خیلی دست کم گرفته‌ایم

گزارش نخستین نشست نقد آثار علمی-آموزشی

- شناسایی کلیشه‌های تبعیض جنسی در

کتاب‌های داستان ترجمه (واقعی و فانتزی)

سال ۱۳۷۸-۷۹

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

- تاریخ ادبیات کودکان و نوجوانان

گزارش چهاردهمین نشست فرهنگی انجمن

نویسندگان کودک و نوجوان

- بوطیقای داستان و شخصیت‌پردازی در

بوطیقای نو

گزارش یازدهمین نشست نقد آثار ادبی

کلت و گو

- ویتترین کافی نداریم

گفت‌وگو با محمدتقی حقی‌بین

نویسنده: مهدی طهوری

مفاله

- زندگی‌نامه نادر ابراهیمی

یادداشت

- کتاب کودک ایران در تریبون‌های فرهنگی

جهان

نویسنده: مهدی حجوانی

- برگرد و سلام ساده ماهی‌گیران را بی‌جواب

مگذار!

- فهرست آثار نادر ابراهیمی

- باید منتظر منتقدان صد سال بعد بود

- بررسی تئوری ادبیات کودک مصطفی رحماندوست

نویسنده: حسین شیخ‌الاسلامی

- روایت گریزی و مخاطبان ادبیات کودک و نوجوان

نویسنده: امیر یختاریان

- رشد و شکوفایی ادبیات کودکان در سری لانکا

نویسنده: پیاسیلی ویزمان

مترجم: شقایق قندهاری

- هری پاتر، رمانی که آن را از نو باید دید

نویسنده: محسن نیساری

نویسنده کتاب: محمود برآبادی

- فرصت برای جبران هست

نویسنده نقد: حمید باباوند

نقد کتاب: آشنایی با قرآن کریم (۵ جلد)

مترجم کتاب: فرزانه زنبقی

- در کف هر کس اگر شمع می بُدی

نویسنده نقد: هادی خورشاهیان

نقد کتاب: موش موشی نقاش باشی

نویسنده کتاب: دیانه ولکستین

- رامونا را چه خوب می شناسیم

نقد شخصیت‌های رامونا و مادرش

ترجمه و تدوین: محبوبه نجف خانی

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان / شماره ۵۰ / ۲۰ / آذر ۱۳۸۰

نقد

- آن‌هایی که می‌شنوند، آن‌هایی که نمی‌شنوند

نویسنده نقد: زری نعیمی

نقد کتاب: پرنده روح

نویسنده کتاب: میگال اسنانیت

مترجم کتاب: اکرم حسن

- روایت به منزله قدرت

نویسنده نقد: مهدی کاموس

نقد کتاب: بابای آهوی من باش

نویسنده کتاب: حسن بنی‌هامری

- اوه مادر، کجایی؟

نویسنده نقد: شیدا رنجبر

نقد کتاب: مجموعه چهارجلدی ماجراهای پارک

جنگلی

نویسنده کتاب: نیک باتروث

- زمین را از یاد نبریم

نویسنده نقد: روح‌الله مهدی‌پور عمرانی

نقد کتاب: مجموعه چهارجلدی ماجراهای جنگلی

نویسنده کتاب: نیک باتروث

- این پروانه کمی ادبی شده است!

نویسنده نقد: مجید عمیق

نقد کتاب: پروانه‌های سفید

یادداشت

- کتاب کودک ایران در تریبون‌های فرهنگی

جهان (یادداشت سوم)

نویسنده: مهدی جوانی

- آقای مدیر، آخر مدنیت بود!

به بهانه دوچرخه طلایی

نویسنده: حسین نوروزی

- پنجاه عدد مقدسی است

نویسنده: حسین بکایی

گزارش

- چند چرخه طلایی؟

گزارشی از مراسم اهدای جوایز «دوچرخه

طلایی»

- چهره‌ها و رنگ‌ها

نقد حضوری آثار محمدعلی بنی‌اسدی

- کتاب‌های علمی - اطلاعاتی را تعریف کنیم

دومین نشست نقد کتاب‌های علمی - اطلاعاتی

- ادبیاتی که تعریف ندارد!

گزارشی از پانزدهمین نشست فرهنگی انجمن

نویسندگان کودک و نوجوان

- گزارشی از دومین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد
- ژپ لینت ولت، گونه‌های روایتی
گزارش دوازدهمین نشست نقد آثار ادبی
- حرف‌های خودمانی

مقاله

- بسته‌بندی خیال در آثار بنی‌اسدی
مروری بر آثار تصویرگران کتاب‌های کودکان و نوجوانان (۲)
کارنامه هنری محمدعلی بنی‌اسدی
نویسنده: جمال‌الدین اکرمی
- منتقد انقلابی
نقد آرا و اندیشه‌های ادبی محمدرضا سرشار
(رضا رهگذر)
نویسنده: حسین شیخ‌الاسلامی
- انواع تصویرگری در کتاب‌های کودک
نویسنده: پاتریشیا سیاسنیولو

ترجمه: مجید هاشمی
- شاهانه چپ ناصرالدین شاه
نویسنده: آرش ابوترابی
نقد کتاب: وزارت طوطی
نویسنده کتاب: مهدی میرکیایی
- منطق مکالمه
نویسنده: هادی خور شاهمیان
نقد کتاب: بعد از غبار
نویسنده کتاب: محمد عزیزی
- نشانه‌های ناموجود
نویسنده: سید محمد طلوعی برازنده
نقد کتاب: سفر به پاناما
نویسنده کتاب: یانوش
ترجمه کتاب: ارغوان جولایی
- داداشی! چرا؟
نویسنده: فاطمه سالاروند
نقد کتاب: دنیای داداشی (۶ جلد)
شاعر کتاب: شکوه قاسم‌نیا
پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان / شماره ۲۶ / پاییز ۱۳۸۰

یادداشت

- چالش یا تلقی رایج
نویسنده: علی‌اصغر سیدآبادی

مقاله

- ادبیات کودک، ادبیات تاریخ است
نویسنده: علیرضا حافظی
- مفهوم کودکی در عصر پوئتیک
نویسنده: جعفر قربانی
- بزرگ‌ترها عقب نشسته‌اند!
نویسنده: آن اسکات مک‌نمود
مترجمان: علیرضا کرمانی فاروب
علیرضا ابراهیم آبادی
- ادبیات کودکان و ترجمه
نویسنده: رونالدجوب
مترجم: اسماعیل حدادیان

ترجمه: فاطمه زمانی
- افسانه‌ها و قصه‌های کهن برای کودکان نیالی
نویسنده: سی‌ام یاندو
ترجمه: شقایق قندهاری
- بررسی توصیفی «کتاب ماه‌کودک و نوجوان»
سال اول و دوم
(آبان ۱۳۷۶ - مهر ۱۳۷۸)
نویسنده: مسعود میرعلایی

نقد

- آمال فراخود و آرمان خود
نویسنده: شهره کاندی
- بچه‌ها کلوچه دوست دارند
نویسنده: روح‌الله مهدی پورعمرانی
نقد کتاب: کلوچه زنجبیلی به شکل آدمک
نویسنده و تصویرگر کتاب: جرالدرز

گفت‌وگو

- آیا مخاطب تخیل را محدود می‌کند؟ گفت‌وگو
با احمد رضا احمدی

نقد

- تریلوژی سنداک، مفهومی از کودکی
نویسندگان: جوزف شوارتز - چاوا شوارتز
مترجم: تمیلا امیرابراهیمی
- ماورای ایمان

نویسنده: لواماریا متکالف
مترجم: مهشید مجتهدزاده

نقد کتاب: برادران شیردل
نویسنده کتاب: استرید لینگگرن
ترجمه کتاب: محمد زرین‌بال

- سکوت به ما نزدیک است
نویسنده: بزرگمهر شرف‌الدین نوری

- بررسی ساختار، اندیشه و تخیل در آثار
فریدون عموزاده خلیلی

نویسنده: علی عباسی

- تحلیل جامعه شناختی «بی‌شناسنامه‌ها»

نویسنده نقد: شهرام اقبال‌زاده

نقد کتاب: آن شب که بی‌بی مهمان ما بود

نویسنده کتاب: فریدون عموزاده خلیلی

- آن سوی قبله قبیله

نویسنده نقد: علی اصغر سید آبادی

نقد کتاب: خدای روزهای بارانی

نویسنده کتاب: فریدون عموزاده خلیلی

گزارش

- گزارش بررسی نشریات کودک و نوجوان

(شش ماهه دوم ۱۳۷۹)

نویسنده: سید صادق موسوی

نامه

- نامه یاقوتی

نویسنده: منصور یاقوتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی